

IJTIMOIIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNALI

VOL.3 № 3

2026

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARIDA PEDAGOGIK FAOLIYATNI O'Z-O'ZINI TAHLIL QILISH KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH

Murodova Gulnoza Barno qizi
Buxoro davlat pedagogika instituti

Annotatsiya

Mazkur maqolada bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida pedagogik faoliyatni o'z-o'zini tahlil qilish kompetensiyasini shakllantirish masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida pedagogik refleksiya, o'z-o'zini baholash hamda o'z pedagogik faoliyatini tahlil qilish jarayonining nazariy va metodik asoslari yoritilgan. Shuningdek, bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishida o'z-o'zini tahlil qilish kompetensiyasining ahamiyati, uning pedagogik faoliyat samaradorligini oshirishdagi roli ham asoslab berilgan. Maqolada pedagogik faoliyatni tahlil qilish jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalar, refleksiv yondashuv va innovatsion metodlardan foydalanish o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qilishi ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: bo'lajak o'qituvchi, boshlang'ich ta'lim, pedagogik faoliyat, o'z-o'zini tahlil qilish, pedagogik refleksiya, kasbiy kompetensiya, pedagogik mahorat, refleksiv yondashuv.

ФОРМИРОВАНИЕ КОМПЕТЕНЦИИ САМОАНАЛИЗА ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Муродова Гулноза Барно кизи
Бухарский государственный педагогический институт

Аннотация

В данной статье рассматриваются вопросы формирования компетенции самоанализа педагогической деятельности у будущих учителей начальных классов. В исследовании освещаются теоретические и методические основы педагогической рефлексии, самооценки и анализа собственной педагогической деятельности. Особое внимание уделяется значению компетенции самоанализа в профессиональном становлении будущих педагогов и повышении эффективности их педагогической деятельности. Отмечается, что использование современных педагогических технологий, рефлексивного подхода и инновационных методов способствует развитию профессиональных компетенций будущих учителей.

Ключевые слова: будущий учитель, начальное образование, педагогическая деятельность, самоанализ, педагогическая рефлексия, профессиональная компетенция, педагогическое мастерство, рефлексивный подход.

DEVELOPING SELF-ANALYSIS COMPETENCE OF PEDAGOGICAL ACTIVITY IN PRE-SERVICE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Murodova Gulnoza Barno qizi
Bukhara State Pedagogical Institute

Abstract

This article examines the formation of self-analysis competence of pedagogical activity in pre-service primary school teachers. The study highlights the theoretical and methodological

foundations of pedagogical reflection, self-assessment, and analysis of one's own teaching activities. Particular attention is given to the importance of self-analysis competence in the professional development of future teachers and in improving the effectiveness of their pedagogical work. The article emphasizes that the use of modern pedagogical technologies, reflective approaches, and innovative methods contributes to the development of professional competencies of future teachers.

Keywords: pre-service teacher, primary education, pedagogical activity, self-analysis, pedagogical reflection, professional competence, pedagogical mastery, reflective approach.

Hozirgi davrda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonida o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida ularning pedagogik faoliyatni tahlil qilish, o'z faoliyatiga tanqidiy yondashish hamda kasbiy rivojlanish yo'llarini belgilash ko'nikmalarini shakllantirish dolzarb masalalardan biridir. Zamonaviy ta'lim konsepsiyalarida pedagogning refleksiv faoliyati, ya'ni o'z pedagogik faoliyatini tahlil qilish va baholash qobiliyati o'qituvchining kasbiy mahoratini belgilovchi muhim omillardan biri sifatida qaralmoqda.

Pedagogik faoliyatni o'z-o'zini tahlil qilish kompetensiyasi bo'lajak o'qituvchining o'z darslarini, metodik yondashuvlarini hamda o'quvchilar bilan olib borayotgan pedagogik muloqotini chuqur tahlil qilish, mavjud kamchiliklarni aniqlash va ularni bartaraf etish yo'llarini izlash imkonini beradi. Bunday kompetensiya o'qituvchining kasbiy rivojlanishida muhim rol o'ynab, ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Shu sababli pedagogik ta'lim tizimida bo'lajak o'qituvchilarda refleksiv fikrlash, o'z faoliyatini baholash va tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi.

Boshlang'ich ta'lim tizimida o'qituvchining roli ayniqsa muhimdir, chunki aynan shu bosqichda o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishi, o'quv faoliyatiga munosabati hamda shaxsiy rivojlanishining dastlabki asoslari shakllanadi. Shu bois boshlang'ich sinf o'qituvchilari o'z pedagogik faoliyatini muntazam tahlil qilib borishi, o'qitish jarayonida qo'llanilayotgan metod va vositalarning samaradorligini baholay olishi zarur.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida pedagogik faoliyatni o'z-o'zini tahlil qilish kompetensiyasini shakllantirishning nazariy va metodik asoslarini aniqlash hamda ushbu jarayonni samarali tashkil etish yo'llarini ishlab chiqish bilan belgilanadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida pedagogik faoliyatni o'z-o'zini tahlil qilish kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlarini tahlil qilishdan iborat.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili

Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish, xususan pedagogik faoliyatni o'z-o'zini tahlil qilish kompetensiyasini rivojlantirish masalasi pedagogika fanida keng o'rganilgan ilmiy yo'nalishlardan biridir. Mazkur muammo bo'yicha ko'plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar pedagogik refleksiya, o'z-o'zini baholash hamda o'qituvchining kasbiy rivojlanish jarayonidagi o'rni nuqtai nazaridan tahlil qilingan.

Xorijiy pedagogika va psixologiya ilmida pedagogik refleksiya va o'z-o'zini tahlil qilish masalalari keng yoritilgan. Jumladan, J. Dewey refleksiya tushunchasini o'qituvchining kasbiy faoliyatida muhim omil sifatida talqin qilib, pedagogning o'z tajribasini tahlil qilish orqali yangi bilim va tajriba hosil qilishini ta'kidlaydi. Shuningdek, D. Schön o'zining "refleksiv amaliyotchi" konsepsiyasida o'qituvchining kasbiy faoliyat jarayonida yuzaga keladigan pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish va ulardan samarali xulosalar chiqarish qobiliyatini kasbiy rivojlanishning asosiy sharti sifatida ko'rsatadi. Ushbu yondashuvga ko'ra, refleksiya o'qituvchining kasbiy faoliyatini takomillashtirishga xizmat qiluvchi muhim pedagogik jarayon hisoblanadi.

Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish masalalari L.

Shulman, M. Wallace, K. Zeichner kabi tadqiqotchilarning ilmiy ishlarida ham keng o'rganilgan. Ular o'qituvchining kasbiy tayyorgarligida pedagogik refleksiya, o'z-o'zini baholash hamda o'z pedagogik faoliyatini tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega ekanligini ta'kidlaydilar. Tadqiqotchilar fikriga ko'ra, refleksiv faoliyat o'qituvchining o'z darslarini tanqidiy tahlil qilishi, o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini baholashi hamda pedagogik faoliyatini doimiy ravishda takomillashtirib borish imkonini beradi.

Mahalliy olimlarning ilmiy tadqiqotlarida ham bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish, pedagogik refleksiya hamda o'z-o'zini tahlil qilish masalalari muhim o'rin egallaydi. Jumladan, N.N. Azizxo'jayeva, B.X. Xodjayev, R.H. Jumaev, Sh.Sh. Olimov kabi olimlarning ilmiy ishlarida pedagogik faoliyat samaradorligini oshirishda refleksiv yondashuvning ahamiyati asoslab berilgan. Ularning tadqiqotlarida bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik faoliyatni tahlil qilish, o'z pedagogik faoliyatiga tanqidiy yondashish hamda kasbiy mahoratni muntazam ravishda takomillashtirib borish muhim pedagogik omil sifatida qaraladi.

Shuningdek, boshlang'ich ta'lim tizimida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish masalalari bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, pedagogik refleksiya va o'z-o'zini tahlil qilish kompetensiyasini shakllantirish ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli pedagogik ta'lim tizimida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida o'z pedagogik faoliyatini tahlil qilish, refleksiv fikrlash hamda o'z-o'zini baholash ko'nikmalarini shakllantirishga alohida e'tibor qaratish zarur.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida pedagogik faoliyatni o'z-o'zini tahlil qilish kompetensiyasini shakllantirish darajasini aniqlash maqsadida **pedagogik tajriba-sinov metodi** qo'llanildi. Ushbu metod orqali talabalarda refleksiv fikrlash, o'z pedagogik faoliyatini baholash va tahlil qilish ko'nikmalarining shakllanish darajasi o'rganildi.

Pedagogik tajriba-sinov ishlari **Buxoro davlat pedagogika instituti** boshlang'ich ta'lim yo'nalishida tahsil olayotgan **35 nafar talaba** ishtirokida tashkil etildi. Tadqiqot jarayonida talabalarining pedagogik faoliyatni tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan maxsus topshiriqlar, refleksiv tahlil mashg'ulotlari hamda o'z-o'zini baholashga asoslangan metodik yondashuvlar qo'llanildi.

Tajriba jarayonida talabalarga pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish, o'quv mashg'ulotlarini kuzatish va ularni baholash, shuningdek, o'z pedagogik faoliyati bo'yicha refleksiv tahlil yozish kabi topshiriqlar berildi. Ushbu faoliyat orqali talabalarining o'z pedagogik faoliyatiga tanqidiy yondashish, o'z faoliyatidagi kuchli va zaif tomonlarni aniqlash hamda pedagogik jarayonni takomillashtirish bo'yicha xulosalar chiqarish ko'nikmalari rivojlantirildi.

Tajriba-sinov jarayonida talabalarining pedagogik faoliyatni o'z-o'zini tahlil qilish kompetensiyasi uch daraja – yuqori, o'rta va past darajalar asosida baholandi. Olingan natijalar tahlili pedagogik tajriba-sinov ishlari talabalarda refleksiv fikrlashni rivojlantirish, o'z pedagogik faoliyatini tahlil qilish hamda kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etishini ko'rsatdi.

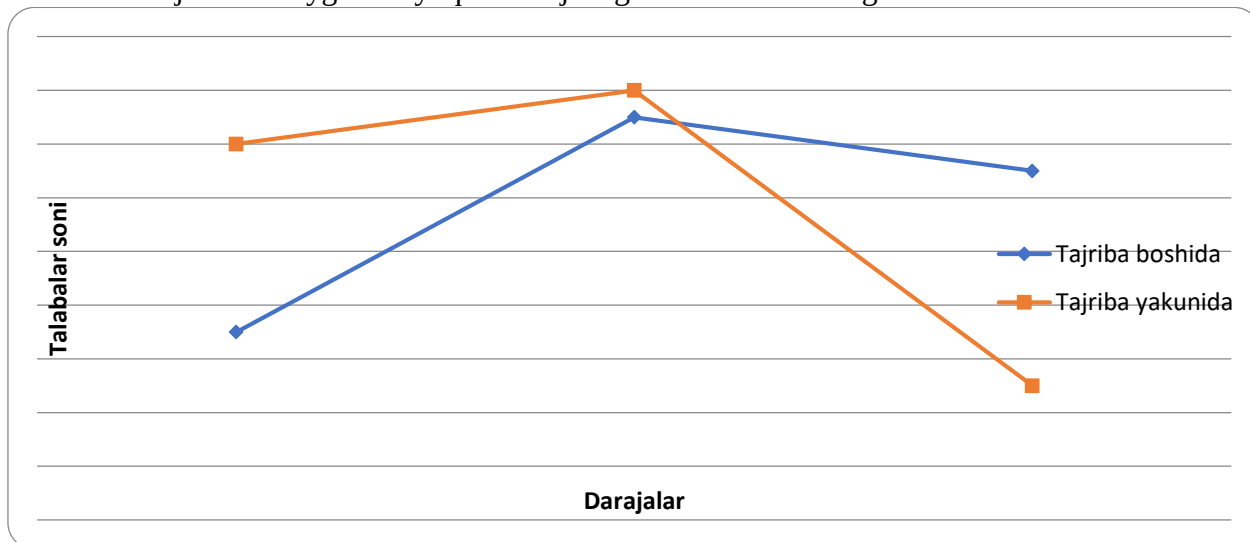
Tahlil va natijalar

Tadqiqot jarayonida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida pedagogik faoliyatni o'z-o'zini tahlil qilish kompetensiyasining shakllanish darajasini aniqlash maqsadida **Buxoro davlat pedagogika institutining 35 nafar talabalari** ishtirokida tajriba-sinov ishlari olib borildi. Tadqiqot davomida talabalar pedagogik refleksiya, o'z pedagogik faoliyatini tahlil qilish va o'z-o'zini baholashga yo'naltirilgan topshiriqlarni bajardilar.

Tajriba boshida talabalarining pedagogik faoliyatni o'z-o'zini tahlil qilish kompetensiyasi diagnostik usullar yordamida aniqlanib, ularning boshlang'ich ko'rsatkichlari qayd etildi. Shundan so'ng talabalarga refleksiv kundalik yuritish, pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish, dars

kuzatuvni asosida tahliliy xulosa yozish kabi metodik topshiriqlar berildi. Ushbu faoliyatlar talabalarda o'z pedagogik faoliyatini chuqur tahlil qilish, pedagogik qarorlar qabul qilish va o'z kasbiy rivojlanishini baholash ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratildi.

Tajriba yakunida olingan natijalar tahlili talabalarining pedagogik faoliyatni o'z-o'zini tahlil qilish kompetensiyasida ijobiy o'zgarishlar yuz berganligini ko'rsatdi. Xususan, tajriba boshida past darajadagi talabalar soni yuqori bo'lgan bo'lsa, tajriba yakunida ularning soni sezilarli darajada kamaygan va yuqori darajadagi talabalar soni ortgan.

1-rasm. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida pedagogik faoliyatni o'z-o'zini tahlil qilish kompetensiyasining tajriba boshidagi va yakunidagi ko'rsatkichlari (35 nafar talaba asosida).

Diagrammada odatda **uchta ustunli ko'rsatkich** beriladi:

- Yuqori daraja
- O'rta daraja
- Past daraja

Har birida **tajriba boshidagi va tajriba yakunidagi** natijalar taqqoslanadi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, refleksiv yondashuv asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar talabalarda pedagogik faoliyatni tahlil qilish, o'z faoliyatidagi kamchiliklarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha xulosalar chiqarish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilgan.

Tajriba natijalari asosida shuni ta'kidlash mumkinki, pedagogik ta'lim jarayonida refleksiv metodlar, o'z-o'zini baholash texnologiyalari hamda pedagogik vaziyatlarni tahlil qilishga asoslangan topshiriqlardan foydalanish bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa

Olib borilgan tadqiqot natijalari bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida pedagogik faoliyatni o'z-o'zini tahlil qilish kompetensiyasini shakllantirish pedagogik ta'lim jarayonining muhim tarkibiy qismi ekanligini ko'rsatdi. Zamonaviy ta'lim sharoitida o'qituvchining refleksiv fikrlashi, o'z pedagogik faoliyatiga tanqidiy yondashishi hamda o'z faoliyatini muntazam tahlil qilib borishi kasbiy mahoratni rivojlantirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Tadqiqot jarayonida Buxoro davlat pedagogika institutining boshlang'ich ta'lim yo'nalishida tahsil olayotgan 35 nafar talaba ishtirokida o'tkazilgan pedagogik tajriba-sinov ishlari talabalarda pedagogik faoliyatni o'z-o'zini tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirishda refleksiv yondashuvga asoslangan metodlarning samarali ekanligini ko'rsatdi. Tajriba natijalariga ko'ra, talabalarining o'z pedagogik faoliyatini tahlil qilish, o'z faoliyatidagi kamchiliklarni aniqlash hamda ularni bartaraf etish bo'yicha xulosalar chiqarish ko'nikmalari sezilarli darajada rivojlandi. Bu esa tajriba jarayonida qo'llanilgan metodik yondashuvlarning samaradorligini tasdiqlaydi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari pedagogik ta'lim jarayonida refleksiv topshiriqlar, pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish, o'z-o'zini baholash hamda refleksiv kundalik yuritish kabi metodlardan foydalanish bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qilishini ko'rsatdi. Ushbu yondashuvlar talabalarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi, pedagogik faoliyatni chuqur tahlil qilishga undaydi hamda ularning kelajakdagi pedagogik faoliyatini samarali tashkil etish uchun zarur bo'lgan refleksiv kompetensiyalarni shakllantiradi.

Umuman olganda, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida pedagogik faoliyatni o'z-o'zini tahlil qilish kompetensiyasini shakllantirish pedagogik ta'lim sifatini oshirish, o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish hamda ta'lim jarayonining samaradorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Shu sababli pedagogik ta'lim tizimida refleksiv yondashuvga asoslangan metodlarni keng qo'llash va bo'lajak o'qituvchilarda o'z pedagogik faoliyatini tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish zarur hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Dewey J. How We Think. – New York: D.C. Heath and Company, 1933. – 301 p.
2. Schön D.A. The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action. – New York: Basic Books, 1983. – 374 p.
3. Zeichner K.M., Liston D.P. Reflective Teaching: An Introduction. – New York: Routledge, 2014. – 248 p.
4. Shulman L.S. Those Who Understand: Knowledge Growth in Teaching // Educational Researcher. – 1987. – Vol. 15. – №2. – P. 4–14.
5. Wallace M.J. Training Foreign Language Teachers: A Reflective Approach. – Cambridge: Cambridge University Press, 1991. – 180 p.